

प्रश्न - मराठी काव्य परंपरेतील रविकिरण मंडळाच्या काळाचा परिचय करून द्या.

किंवा
रविकिरण मंडळाच्या जन्मनेच्या वर्षानेचे विशेष नोंदवा.
किंवा

इ.स. 1920 ते इ.स. 1940 (45) च्या दरम्यानच्या काळा-
इतिहासाच्या काळखंडात रविकिरणमंडळाचा उभाव होता
साधार चर्चा करा.

→ प्रस्तावना -

इ.स. 1920 च्या दरम्यान आधुनिक कवींची एक पिढीच जवळपास विंगत झाली. विठ्ठल वामळी, गडकरी, फुमाडी, केशवसुत संप्रदायाचे कवी 1920 च्या दरम्यान निधन पावले. इत्यादी वेळी आधुनिक मराठी काव्यशांताने एक प्रकृती पोळी निर्माण झाली. ही पोळी, यशस्वीरीत्या भरून काढण्याचे काम रविकिरणमंडळाने केले. केशवसुतांच्या काळ-
खंडात कवितेने क्रान्तिकारक वाटचाल केली. नवविचार, नवआशय यांनी कविता बहरत गेली होती. 1920 ते 1940 हा काळखंड अनेक दृष्टींनी बहुआयामी काळखंड आहे. जैन महापुरुषादरम्यानचा हा काळखंड भारताच्या संदर्भात विठ्ठलांच्या अस्तानंतर दक्षिणेत हळूहळू पसरत गेलेले महात्मा गांधींचे राजकीय स्वातंत्र्यासाठी अंगीकारलेले अहिंसात्मक तत्वज्ञान आणि उत्पन्न केली यांचा हा काळखंड. या काळखंडावर गांधीवाद आणि माकसेवाद या दोघांची छाया पडली आहे. काव्याच्या दृष्टीने हे वाद बक्षाल चेतन्यास गांधीविधान कवींना सादर वाटत असता तरी गांधीसंप्रदायाचे नैतिक कुरी करत नव्हते. इत्यादी काळात रविकिरण मंडळाचा उभाव झाला.

* रविकिरणमंडळाची स्थापना - (रविकिरण मंडळ)

काव्य शास्त्रमार्गाच्या इतिहासात कवितेची नवीन रूप्याच्या हेतूने विभांड उभारून 1933 रोजी रविकिरण मंडळाची स्थापना झाली.

1920 ते 1923 च्या दरम्यान वास्तव्य करित असलेले काही तरुण कवी मंडळी चहापाण्याकरिता एकत्र जमून काव्यचर्चा करित असत. त्या तरुणांच्या वृत्तीय काव्यप्रेमाची छुंदी होती. पररूप संवाद होता. स्नेह होता. एकमेकांची संगत सोवत होती त्यांच्या मनाला नवे पंथ पुढे होते. दर रविवारी ही मंडळी एकत्र जमत असत. काव्यवाचन व चर्चा करित असत. यालूनच रविकिरणमंडळाचा जन्म झाला. रविकिरण मंडळ ही कवींची संवत्सरा निमोण झाली. काव्यक्षेत्रात हे प्रथमच बंडवले होते. त्यांनी काव्यसंवेद्येची भूमिका रुढूनमानाने निश्चित केली. पररूप सहकाराने काव्याची पुस्तके प्रकाशित झाली. या मंडळाने 'किरण' नावाचे पहिले गद्यपद्यात्मक काव्यसंग्रह प्रकाशित केला.

* रविकिरणमंडळाचे संकल्प -

रविकिरणमंडळाच्या स्थापनेच्या वेळी त्यामध्ये माधव सुनिमन (भा.व्य. पटवर्धन), निरीश (डा. के. कनेकर), यशवंत (य. ए. पेंडरकर), एम. वा. रानडे, सी. महारमाबाई रानडे, ग. व्य. माडखेकर, द. व. गोखले आणि शिवांग (डा. कार्गे) हे आठ संकल्प होते. गेने हे गद्यलेखक होते. बाकिचे सर्व पद्यरचना करित असत. 1926 साली महारमाबाईचे व 1939 साली माधवरावांचे निधन झाले. तेव्हा रविकिरणमंडळाचे इतर संकल्प स्वतंत्ररीत्या साहित्यनिर्मिती करू लागले. रात्रिलापणे साहित्य निमोण करण्याची प्रकाशित करण्याची आवश्यकता संपली व म्हणूनच रुढूनमानाने रविकिरणमंडळाच्या कानठंड 1920 ते 1940 दरम्यान प्रकाशित होते.

* रविकिरणमंडळ स्थापनेमागचा उद्देश -

9 सप्टेंबर 1923 चा पुण्यात रविकिरणमंडळाची स्थापना करण्यात आली. अंधार हर करावा या उद्देशाने हस्तपुस्तके

वाचककर्तव्य
कवितेच्या
उपयोगकारा
नाच्या
वाचककर्तव्य

रविकिरण हे नाव देण्यात आले. रवी म्हणजे
सूर्य. कवितेकपी जंबार सूर्यकपी किरणाने इतू
करणासाठी या मंडळाची वडपड होती. रवी
डॉनल्डसनच्या पुढाकारामुळे व डॉनल्डसनच्या
द्वारांचे महामुळे, 1920 सालच्या ऑक्टोबर
महिनात पुण्यामध्ये महाराष्ट्र शाखा मंडळ
ही संस्था उघ्यास आली. रविकिरण मंडळाचे
वहुसंख्य सभासद या वाङ्मय मंडळाचे
सभासद होते. या सभासदांनी काव्यरचनेत
इतकेच प्रयोग केले. कुनिज, गझल या वाङ्मय
त्यांनी प्रथमतः मराठीत मोठ्या प्रमाणात आणल्या.

कवितेच्या स्वातंत्र्याचा उद्घोष करण,
कवितेच्या जालाने नवी प्रयोगशीलता आणणे
मंडळाच्या वतीने काव्यगायन करून कवितेला
द्विद्विज लोकप्रिय बनविण्याच्या प्रयत्न करण
इतकेच नव्हे, इतकेच महानमोठे उद्देश त्यांच्या
स्थापण्यामागेच होते. शशिधाम या मंडळाने
प्रेमकाव्य प्रकार समृद्ध केला. ज्ञानपद वीतांची
रचना मोठ्याप्रमाणात केली. सामान्यात्मिका-या
जीवनातील साह्याचे अनुभवांना या मंडळाने
व्यक्त करून काव्यात एक क्रांती केली.
रविकिरणमंडळाचा केंद्रस्थान बनला; तर ती एक
संस्कारित, स्वयंपूर्ण कविवृत्ती होती. मराठी काव्य
समृद्ध करून त्यांना वरुण वावण्याची
कामगिरी रविकिरणमंडळकडून निश्चितपणे वडली.
सामुदायिकपणेच या मंडळाचा विकास झाला
इतकेच नव्हे, या मंडळातील सदस्यांचे
व्यक्तिगत काव्य संस्कारणीय आहे. त्यांच्या
व्यक्तिगत काव्याचा आभाव पुढील प्रमाणे
होता येईल.

1) माधव ज्ञानिगन — (1894-1939 'बोध')

माधव ज्ञानिगन हे रविकिरण
मंडळातील प्रमुख कवी. या संदर्भात आचार्य ज्ञान
म्हणतात, 'रविकिरणमंडळात माधवराव तेंवडे रवी
झाणी यांची सगळे किरण होते. ' इत्यांच्या

विधानातील अतिशयोक्ती सोडून दिवी तर माधव जूनिथन हे या मंडळातील प्रमुख कवी होते यात शंका नही. माधव जूनिथना रवीकृष्णाचे रवी असो संबोधने जाते. प्रयोगशील व प्रतिभासंपन्न अशा कवींनी इंग्रजांचे कव्याच्या अंतरंगाला अनेक नदरेने बघले. त्यांची रफूट कविता स्वतंत्रतःच, प्रेम, मुक्त, राष्ट्रिय वृत्ती, इवी आणि कवी, अद्ययात्म जीवन अशा विषयावर आहेत. माधव शैल्येक पदवधेन हे माधव जूनिथनचे पूर्ण नाव. 'राम जूनिथन' या लेखन नावाची त्यांनी आपल्या कविता प्रसिद्ध केल्या.

* साहित्य संपदा -

माधव जूनिथन हे महाराष्ट्राच्या एक कवी म्हणून प्रसिद्ध नव्हित तर ते 'फाशी मराठी' कोशाचे निर्माते, विज्ञान कोशाकर फारसी व इंग्रजी साहित्याचे अभ्यासक, स्वातंत्र्य, समता, वंदुला या लेखकांनी लक्षांत घेतले जाणारे समान, सुधारक अशा विविध नावांनी ते सुप्रसिद्ध आहेत. त्यांच्यानी सफळ प्रेमाची गीते गाविची तर माधवदावानी प्रेमविषयाला मराठी कव्यात प्रविष्टा मिळवून दिवी. काव्यनिर्मितीच्या दृष्टीने विचार केला असता माधवदावांची कविता विपुल आणि विविध आहे. सुमारे वीस वर्षे माधवदावानी गद्य व पद्य लेखन केले. त्यांचे जवळपास १६ काव्यग्रंथ बाहेर पडले.

१९२६ साली त्यांचा 'विरह-तरंग' बाहेर पडला आणि तरंगांच्या जिल्हेर कोष्टे जागला. विरहतरंग, सुधारक, नकुजाळकार हे तीन खंडांत, 'गन्तमोस्ताही, स्वतंत्रतःच, लुटलेले दिवे हे तीन रफूट काव्यसंग्रह फारसीच्या अभ्यासाला तज्ज्ञांनी दिलेले व नाव मिळविलेले माधवदावांनी आपल्या आशुपत्राच्या इंग्रजी भाषांतराचे मोठे आराधन केले. परभाषांचे आक्रमण मराठी भाषेवर होऊ नये आणि त्या आक्रमणातून मराठीतील जुने शब्द विसरणे जाऊ नयेत. त्यासाठी

‘भाषा-शुद्धी-विवेक’ नावाचे स्वतंत्र पुस्तकच त्यांनी लिहिले. काही इंग्रजी, फारसी, संस्कृताने अनुवाद आणि इंग्रजी कवितांचे अनुवाद इत्यादी काव्यसंपदा माहवरावांच्या नावावर आहे.

‘मी काय राहिलो म्हणुनि
हारिली नाही मी लेशणी’

अशी आपली काव्यविवेक भूमिका माहवरावांनी सांगितली. कीर्ती किंवा पैसा याकड लक्ष न देता माहवराव लेखन करीत. मातृभाषेचा कुडकुडीत अभिमान, समान-सुधारणेचा तीव्र अभिनेश, प्रेमभावनेचा स्वच्छंद आविष्कार आणि नव्यान्या चाळी व विषय या विविध गुणामुळे माहवरावांची काव्यरचना म्हणजे सराठी भाषेसोबत एक सुंदर वेणू इतके आहे. महासाक्षात्कार सुबोधित वगैरे तोंड नवीन कवितेकडे वळविण्याचे श्रेय ‘दवी-किरण-मंझार’ आहे आणि त्या श्रेयाचा मोठा वाटा माहवरावांना आहे.

* उकट प्रेम भावनेचे कवीने केलेले चित्रण -

(तकणाच्या प्रेमाचा आविष्कार) -

प्रेमाचे एक विविध तत्त्वज्ञान ग्रहण करून माहवराव कृत्रिमनी प्रेमकविता लिहिल्या. प्रियश्रीमि देवता समजून मित्रा स्वरूप अपण करणाऱ्या लग्नाशी दाखविणे, प्रेमदेवतेची सतत आराधना करीत राहणे प्रियश्रीमिच्या प्रेमाचा उाटो नही झाली तरी मिच्या-विषयीची आपुलकीची भावना कायम ठेवणे मिच्या सुखी समृद्धीत तळवीन वंशान राहणे अशा प्रकारची कविता माहवराव कृत्रिमनी लिहिली.

‘विरह-तरंग’ नावाचे कव्यसंग्रह माहवराव कृत्रिमनी संस्कृत्य इतिहास वैशिष्ट्यपूर्ण आहे. ‘प्रियकुराची विरह-पत्तिका’ या नावाचे 1913 साली स्वतःचे पंचवीस श्लोक त्यांच्या विस्तार करून 232 श्लोकांचे हे संग्रह

1926 साली कवीने पुस्तिके केले. या दौऱ्याचा
 कालात पुभाकर नावाचा एक कौबेज तरंग
 आपल्या आपली उम कथाणी सांगत आहे.
 वेप्राथ्य दुर्ध आत्मिच्या दुपासपासन कळाना
 पारंग होतो आणि दुसरे दिवशी सकाळी नाभक-
 नाभिकुचा विरह संपतो. आपल्या विफल उमाची
 स्मृति-चिते नाभक, स्वगत भाषणाप्रमाणे, आठवून
 आठवून रंगीत आहे. उथेना-समानिष्ट अशा
 सुधारकी कुडवालीन इंद्र नावाच्या तरंग
 विधनेवर पुभाकराचे उम कासल. तीही कौबेजान
 शिकल असले. कौबेजालीन सामने, सहली
 प्रत्यक्ष नाना निमित्तानी त्या दोघांचा सहवास
 वाढला व उमभाव कळावला. महाकव्येश्वराच्या
 स्थापित - सौंदर्योत्तहि ते विरह करतात. त्यावेळी
 पुभाकर जगनाची गोष्ट कळले, लेख इंद्र नकार
 देऊन त्याच्यापासून दूर जाले. यामुळे
 नायकाच्या हृदयातील विरह-तरंग, स पारंग
 होतो. इंद्र इंद्र गेळी तरी इक्षमनान, उमभावनेने
 पुभाकर तिचे कळ्याण चित्तिला व म्हणाला,

कोठेही अस लु सुखी पण सखे
 हाहेस ना इंद्र गो !

खरे उम हे उदवत्सीप्रमाणे
 स्वसत्ता जाळिले पण दुसऱ्यांना ताप देणार
 नही हासे पुभाकरांना वाटले. 'विरह-तरंग'
 या शब्दकालात एक आधुनिक विफल उम-
 कथाणी कवीने सांगितले. माधव सुनियननी
 फारशीतील उमकवितेला मराठी कवितेला माझी.
 फारशी उमकवितेला प्रियकाळी साक्षाल इश्वर
 मानले जाले. तर प्रियकाळी तिच्या अनन्ध व
 निःशिम भक्त समजले जाले. त्यांचे यामुळे
 सतत प्रियकाळी आराहण करणे. तिच्या उम
 कुटक्षीची वाट कळव राहणे ही कुळपना
 फारशी वाङ्मयात आहे. त्यांचे प्रतिष्ठित सुनियनच्या
 कवितेला पडले. त्यांचे उमावरिण उम पाहून
 काळकृष्ण अनंत भिडे त्यांना 'पुण्य पदरीच्या
 वारकरी' म्हणतात.

* मातृभाषेचे स्तोत्र गाणारा कवी -

महाराष्ट्राचा जन्मदिवस अग्निमान
 पदवधेनाच्या दिने जसे मराठवाणा या कवितेपुन
 रूपरूढ होतो तसे स्वभाषा, स्वसंस्कृतीचा अभिमानही
 पदवधेनाच्या कवितेला व्यक्त झालेला दिसतो.
 माधव जूनिग्रनांच्या राष्ट्रप्रेमाचे व महाराष्ट्रप्रेमाचे
 दर्शन मराठवाणा, शिवपतापू, महाराष्ट्र, गीत
 आमुची मायबोबी ३. कवितेपुन वडले. माय-
 बोबीचा अभिमान व्यक्त करताना त्यांच्या
 गानबोब्या कवितेला जूनिग्रन म्हणाला,

॥ मराठी इसे आमुची मायबोबी
 जरी डान ही ज्ञानभाषा नसो
 नसो डान देखणे या मायबोबी
 यशाची दिव्य पुढे डाखा हासो ॥

ज्ञानभाषा म्हणून इंग्रजीला व
 राष्ट्रभाषा म्हणून हिंदीला मानाचे स्थान मिळते
 असते तरी मातृभाषा म्हणून पुढेच महाराष्ट्रीय
 आपल्या हृदयाच्या प्रेक्षाल मराठीचीच जूना
 करीव. मराठीच सर्व भक्त दाऊ मायबोबीच्या
 कृपाक्षेत्राच्या वसू झकलाल मूय ते दाखणे
 कोठेही असोत किंवा कोणत्याही हिमाचे असोत
 सर्व जगाल झाही आपल्या मायबोबीला
 मान्यता मिळून हेच डाखी जालिडा करताना
 पदवधेन म्हणाला

॥ मराठी इसे आमुची मायबोबी
 जरी भिन्न हिमानुशाची असू
 पूरी त्वाणकी वंबुला डालनेची
 हिच्या दाऊ तारलु डाखी वसू ॥ -

(आमुची मायबोबी - स्वप्नसंग)

मातृभाषेचा कडकडित
 अभिमान माधव जूनिग्रनांच्या अनेक कवितेपुन
 दिसून येतो. स्वाभिमान, कुलशिला व
 विश्रावणद्विप हे गूण पदवधेनाच्या
 या गीताला अवोळिके इसे असणे
 दिसतात.

माधव जूनिगनच्या 'सुधारक' या
 खंडकाळाला सुधारकाच्या दार्शनिक, दार्शनिक वृत्तीवर
 हीका उक्ती. 'गर्जनांजली' यात विविध प्रकारचे
 मराठी गजब 'आहेत' स्वप्नरंजन 'या कविता-
 संग्रहाला कवींनी विविध विषयावर कविता लिहिल्या
 'तटस्थते' द्वारे' यात शंभरहून अधिक
 सुनील पटवर्धनांनी लिहिल्या. वात्सल्य रसाचे
 लुषारही कवींनी अनेक कवितेसुद्धा उडविल्या.

१ प्रेमस्वरूप आहे! वात्सल्यसिंधु आहे!
 लोणासू लुन डाला मी कोणत्या आशी #
 विद्या हिन प्रसिद्धा लोणा डाला मना ही
 आडविणे परी मी हा पोरकाय राही
 सारे मिळे परंतु आडे पुढा न मेळे
 लेण चिंताय चित्ती माझ्या अखंड पेढे
 आडे लुझ्या विमोर्ग अखंड आळवे न
 जेबास सोडनी ये उक्ते समान केणे
 हो भूक पोरकायी होई न शाल आडे
 पाहनिमा इज्यांचे वात्सल्य जोचनारी
 वाटे इथीने जावे लुझ्यापुढे जिनाले
 जेथी लुझ्या हसाचे चित्ती लुझ्या वसले
 हो जन्म तु फिरीली वेडेन मारी पोढी ॥

माधव जूनिगन सुधारणावादी
 विचारसरणीचे होते आणि आपले समान
 सुधारणाविषयक विचार त्यांनी काढ्यालून मांडलेली
 आहेत. राष्ट्रविषयीचे प्रेम तर त्यांच्या
 अनेक कवितेसुद्धा दिसून येते.

॥ कामदा पाळा रातीचा, काठ मागे जागवा
 शाकवा तो संपवा!
 धावत्याना शक्ति येई आणि रस्ता सापडे ॥
 १ शान्त लुह का पडे ॥ - गर्जनांजली ॥

शाक्यांचा उल्लेख कर
 साध्यांचा इसेव तर रातीचा कामदा
 पाळवा पाहिजे इसे कवीने नशिकेने
 कवितेत सांगिलेले. जूनिगन जसे कवी होते
 तसेच राष्ट्र-सेपक कव्यसमीक्षक, कव्यसंपादक होते.
 कव्य आणि जीवन यासंबंधी पटवर्धनाचे विचार
 तर लक्षाल जेण्यासारखे आहेत.

नोकरी, आपल्या कुटुंबाविषयी झालेल्या पत्रांलाप, पिरून, शोममळ्यात केलेले कुसट आणि पुढे आपले भाग्याचे दिवस असून मित्रां या शब्दांच्यात लिखाणांनी केले आहे.

लिखाण हे पाठ्यांमध्ये समानविषय कवी आहेत. स्वदेशप्रेम, राष्ट्रभक्ती हे राष्ट्रिय भावनेचा केन्द्रबिन्दू आहे. राष्ट्रभक्तीप्रमाणेच स्वातंत्र्याची उच्छ्वल जागृता आणि पारलंत्याची जीव जाणिव कवीने अनेक कवितांमून व्यक्त केलेली आहे. 'निशाण रोमणी' या कवितेत कवी असे म्हणता, 'चव निशाण होर हे उरी पुढे चव नेवने वीर वीर' "

लिखाणांनी काही आश्वावादी शैलीची लिखिली केली, ही त्यांच्या लोहवर्षी भूमिच्छेदा सामर्थ्याचे आहे. राष्ट्रिय राष्ट्रप्रेम स्वातंत्र्यप्रेम परंपरांचे अभिमान पराक्रमी पूर्वजांबद्दल आणि आधुनिक महापुरुषांबद्दलचा अभिमान आपण आपण भक्ती त्यांच्या कवितांमून व्यक्त झालेली आहे.

3) यशवंत (यशवंत दिनकर पेंडारकर) 1899-1985

यशवंत दिनकर पेंडारकर हे रविविजय मंडळालाच असिबाय लोकांप्रिय असे कवी आहेत. रविविजय मंडळाचे तेज महाराष्ट्रात कानाकोपऱ्यात पत्नारविणारे कवी म्हणजे यशवंत होत. यशवंताकना जी लोकांप्रियता मिळाली त्याचे कारण म्हणजे त्यांनी राड जवा उवाह रडून केला. आपली कविता सभाप्रहल जाऊन जाऊन अप्पास रडूनवाले कवी. कव्यगायनाच्या माध्यमांमळे यशवंतरावच्या कवितेने रविविजय मंडळाल लोकांप्रियतेचे शिखर गाठले. यशवंती यशोधन भावमंथन पाणपोई इ. रूफुट कवितांचे संग्रह 'नयमंगला', 'लक्ष्मीबाळ', इ. काडकाळी त्यांची असेब्य आहेत. याशिवाय काही गद्य आणि काव्य वाङ्मय, 'हस्तपत्नी शिवराय' हे महाकाव्यही यशवंतरावानी लिहिले. आपल्याची देणगी नसतानाही गंभीर शोधोच्चारांना लागवळलेली जोड देऊन भावपूर्णतेने उरलेल्यान

काव्यगायन (देवविणार) कुमी म्हणून अश्वतंत्रावांच्या महाराष्ट्रात लोकिक आहे.

'वैशाल' या अश्वतंत्रात अश्वतंत्रावांनी आपल्या राष्ट्रमातेविषयी वाढ भावने पुढे उठवी या अश्वतंत्रात नायक अश्वतंत्रावर जोर दिला जातो. आवेक्ष्य ह्याच्या मुखातील राष्ट्रगीत अत्यंत हृदयस्पर्शी आहे.

**" वन्द्यं तु मातृभूमिं हे अश्वेक्ष्ये
न कवे तव दर्शनं क्वचिदपि कुरुते "**

मातृभूमिच्या स्वातंत्र्यासाठी सागराच्या उद्याम कांसरी कुंजण्याची स्मृती दाखविण्यापेक्षा असे अश्वतंत्रा वास्तव महाराष्ट्राचा अस्तित्वात तर अश्वतंत्राच्या नसानसातून वाहण असताना दिसता. महाराष्ट्राची सेवा आपल्या हातून वडवी अश्वतंत्रा तळमळ अश्वतंत्रावांनी 'माझा महाराष्ट्र' या कवितेतून व्यक्त केली.

माधव कुलियन उभाणय अश्वतंत्राची 'आई' नावाची कविता करुण रसाले शक्यतः केली आहे. अश्वेक्ष्ये वीर स्तुति - सख - सौम्य पण अंतःकरण कृपित जाणवते आहे. या कवितेत कवी असे म्हणता.

**" आई म्हणोनि केवी / आईस हाऊ मरी
ती हाऊ येई कनी / मन होय अश्वेक्ष्ये
स्वामी लिखी जगता / आईविना शिकवि "**

महान आईविहीन मुळाच्या हृदयाने आतून आतून मातृभूमिच्या हृदये दिसतात. पशु-पक्ष्यांतही मातृभूमि मुळाच्या दिसते. ही हृदये पाहून भावा अश्वेक्ष्ये अश्वेक्ष्ये आडवण होते. अश्वतंत्राची आपणा स्मृती आत्माच या कवितेत ओतवण्या दिसते. त्यांच्या काव्याच्या मोठ्या उभाणाल जयजयकार झाला पण ते कौंक पहावयास आपली आई नाही ही खंय कवीना वास्तव

कवी अश्वतंत्राची लिहिजेने 'सुतपती शिवराय' हे महाकाव्य वीरविभूतिपूजनाचे मंगोदाल उद्‌घरण आहे. सुतपती शिवानी महाराजावडवण

अश्वेक्ष्ये
अश्वतंत्राच्या
काव्याचे
वैशिष्ट्ये

ग्रंथावलीच्या आंतःकुरणात पराब्रह्मिणी अकली
 दुसऱ्याचा प्रयोग हे महाकाव्य वाचन झालेला
 येतो. दृष्टपती शिवाजी महाराजांच्या जीवन
 चरित्रातील रस व घटना प्रसंगाचे आत्म
 जीवन चित्रण या महाकाव्यात कवीने केले.

संक्षेप -

इ.स. 1920त 40-चा काळखंड हा
 रविकिरण मंडळाचा काळखंड म्हणून डोकळ्या
 जाला. याच काळखंडात कवी इतिहास, वीरकृत
 वा. रा. कांत, कुरुमातृम, विजयनगर, कवी इति
 वेष स्वतंत्रपणे लेखन करिते हेले. या
 मंडळाच्या कार्यकर्त्यांकडून प्रा. रा. श्री. जोग
 म्हणाला, " रविकिरण मंडळाने विचारकांती
 वडून आपली नसब्या तरी केशवसुत
 सा पंथरा पुढे चालविण्याचा या मंडळातील
 कवींनी विविध काव्यप्रकार हाताळले. भावगीत
 सुनील, गझल, शिशुगीत, ज्ञानपदगीत, विजयगीत
 इत्यादी विविध काव्यरचना करून या मंडळातील
 कवी शांतते नविते, तर स्वतः काव्यगयन
 करणाऱ्या प्रथा त्यांनी राबविली. केशवसुत
 पंथराची समान सुधारणविवेक व्यापक वृत्ती
 रविकिरण मंडळातील कवीकड नसब्या तरी
 काव्यवाङ्मयाच्या इतिहासात या रविकिरण
 मंडळाने विविध प्रयोग केले हे मात्र
 आपल्याला मान्य करावे लागते.

* संक्षेप ग्रंथ -

1) राष्ट्रवाद्य आणि आधुनिक मराठी कविता
 - डॉ. ज. घ. नाडकुवाडे

2) आधुनिक कवी : फुलतु इतिहास
 - श्री. शमोहर नरहरी शिखरे.

3) अणवचीम मराठी काव्यदर्शन
 - डॉ. अक्षयकुमार काळे.